

svijetu (str. 121–140). Krizna vremena, kao što su ova današnja, nisu samo vremena velike nevolje, ona nisu posve negativna, bez obzira koliko se negativnosti dogodilo u njima, jer se iz njih u mukotrpnom radanju, kao kroz vatru, čovjek oslobađa zabluda koje su opterećivale život, oslobađa se zla koje je postalo vrlo opasno. Riječ »kriza« dolazi od grčkog glagola *krinein*, što znači *suditi, prosuditi, presuđivati*. Prema tome kriza je vrijeme u kojem smo stavljeni pred Božji sud, pred sud povijesti, sud ljudske savjesti. U tom vremenu svođeni su računi prvenstveno o cjelokupnom, ali također i o pojedinačnom djelovanju. Upravo je takvo vrijeme i ovo naše, koje mnogi nazivaju kataklizmičkim, jer je pokrenulo sveopće sile zla i naglo razvezalo sve ono što se nekoć nije vidjelo, a što se ipak nalazilo ispod površine života.

Knjiga s pravom nosi naslov »Biblijska promišljanja sadašnjega trenutka«, jer u njima pisac našu sadašnju stvarnost promišlja i promatra u svjetlu biblijske poruke. Tako poput mudra čovjeka biblijsku poruku pokušava prozreti i u njoj proročki »zreti« smisao sadašnjeg vremena.

Knjiga je poticaj za razmatranje i razmišljanje svakom duhovnom djelatniku koji želi bolje upoznati Boga, čovjeka, vrijeme u kojem čovjek živi, smisao povijesti, smisao svog crkvenog i političkog djelovanja danas. To je »proročka« knjiga.

Adalbert Rebić

RUDOLF AMERL, *Hebrejsko-hrvatski rječnik*, KS, Zagreb, 1997., 441 stranica.

Hebrejsko-hrvatski rječnik (HHR) Rudolfa Amerla, u izdanju »Kršćanske sadašnjosti«, Zagreb, događaj je od neprocjenjive važnosti za hrvatsku kulturu, za hrvat-

sku biblicistiku i za židovsko-hrvatske odnose. Hebrejskim je jezikom pisana Biblija Staroga zavjeta; njime je pisan, dijelom, Talmud i druge svete židovske knjige. Njime se pobožni Židovi svakodnevno služe u svom obraćanju Bogu, u svojim molitvama. To je, konačno, jezik kojim danas, nakon 2300 godina opet govori židovski narod u Izraelu i izvan njega. Taj je jezik uskrsnuo u svoj svojoj svježini i elastičnosti, dinamičnosti i bogatstvu... Procjenjuje se da danas hebrejskim jezikom govori oko deset milijuna ljudi, a još dva do tri milijuna se njime može služiti.

Hebrejske gramatike, vježbenice i rječnike imaju tek razvijeni veliki narodi. Mi Hrvati smo mali narod, ali smo stvorili mnoge kulturne stečevine koje imaju samo veliki narodi. Prva tiskana Hebrejska gramatika (hrv. slovnica) pojavila se već prije više od 100 godina (*Juraj Dočekal*, Slovnica hebrejskoga jezika, Zagreb, 1893.). U posljednjih sto godina pojavilo se više hebrejskih vježbenica i gramatika na hrvatskom jeziku (*Mojsije Rath*, Udžbenik hebrejskog jezika za školu i samouke, Beč, 1925.; *Adalbert Rebić*, Slovnica hebrejskog jezika, Zagreb, 1997.; *Božo Lujčić*, Osnove hebrejskog jezika, scripta ad usum privatum, Samobor, 1996.; *Ana Šomlo*, Učite sami hebrejski, Netanja, 1996.) i hebrejsko-hrvatskih rječnika (*Majer Silberberg*, Jugoslavensko-hebrejski rječnik, 1936.; *Ana Šomlo*, Hebrejsko-hrvatski i hrvatsko-hebrejski rječnik, Netanja, 1993.). Sada smo zahvaljujući izvanrednoj marljivosti i upornosti gospodina *Rudolfa Amerla* dobili i vrlo opširni i kvalitetni Hebrejsko-hrvatski rječnik.

HHR ima više dijelova. Glavni dio (str. 1–329) sadrži *rječnik* u kojem je sastavljač Rudolf Amerl sakupio oko 27.000 hebrejskih riječi i oko 100.000 hrvatskih sinonima. Po toj vlastitosti HHR spada

među veće i kvalitetnije rječnike. Tako se njime može služiti svatko tko proučava Bibliju Staroga zavjeta ili druge drevne hebrejske spise ili tko čita suvremene hebrejske knjige, napisane suvremenim govornim hebrejskim jezikom. HHR naime nije samo rječnik biblijskog nego i suvremenog hebrejskog jezika. To je velika prednost ovog rječnika.

U drugom dijelu (str. 335–358) Amerl je donio sažeti prikaz *gramatike hebrejskog jezika* prema Slovnici hebrejskog jezika autora A. Rebića, u izdanju »Kršćanske sadašnjosti« (1993., 1997.). Iz ovog sažetog prikaza može svatko tko je jednoc učio hebrejski ponoviti gramatička pravila. Ovaj će prikaz koristiti i onomu koji želi na brzu ruku uočiti gramatička pravila hebrejskog jezika, a poznaje mnoge jezike, među njima možda i arapski.

Hebrejsko-hrvatskom rječniku dodan je, na kraju, dodatak: popis vlastitih imena Staroga zavjeta (str. 359–407) i popis zemljopisnih imena i pojmova Staroga zavjeta (str. 411–439). Autor se pobrinuo da knjiga bude i slikovno obogaćena te je na kraju donio, kao prilog 2, geografsku kartu podjele Kanaana među dvanaest izraelskih plemena (str. 441). Autor je donio i židovski kalendar na str. 331, kao prilog 1.

HHR ima dva predgovora: jedan je napisao Adalbert Rebić, a drugi Ognjen Kraus. Oba predgovora preveo je na suvremeni hebrejski jezik Oleg Weisz, nažalost, vrlo lošim i neispravnim suvremenim hebrejskim jezikom.

Rječnik je plod višegodišnjeg rada Rudolfa Amerla koji je teologiju studirao u pođmakloj dobi. Umjesto da uživa zasluženu mirovinu, on nemirno i neumorno već godinama stvara hebrejsko-hrvatski rječnik i tako ostaje u duhu i u tijelu mlad. Pri sastavljanju Hebrejsko-hrvatskoga rječnika Amerl je imao u rukama više uzora, među kojima on sam neke navodi na str. XV

(Unger's Bible Dictionary, Software, 1988.; Geseniusov Hebräisches und aramäisches Lexikon zum AT, u izdanju L. Koehlera i W. Baumgartnera, 1983.; Benjamin Davidson, The Analytical Hebrew and Chaldee Lexicon, 1970.).

U pogledu korištenja Hrvatsko-hebrejskoga rječnika treba pripaziti da se u hebrejskom jeziku čita i piše od desna u lijevo. Stoga knjigu, kad je uzmemo u ruke, treba otvoriti i početi čitati od posljednje stranice, ona je naime u hebrejskom načinu pisanja i čitanja prva stranica. Prema tome, slovo »A« treba tražiti među posljednjim stranicama i onda, tražeći riječi po alfabetu ići uzastopno prema prvoj stranici.

Kad je osnovno biblijsko-hebrejsko značenje riječi u današnjem govoru prošireno novim sinonimima tj. novim značenjima, Amerl donosi i ta nova suvremena značenja. Zato mnoge riječi imaju i po deset i više sinonima, što s jedne strane opterećuje prostor, ali s druge strane izvanredno mnogo koristi prevoditelju da nađe upravo ono značenje riječi koje ona u određenom kontekstu ima. Glagole biblijskog podrijetla donosi u *Qalu*, a glagole suvremenog hebrejskog donosi prema ustaljenoj praksi u mnogim suvremenim hebrejskim rječnicima.

Autor koristi mnoge skraćenice i znakove tako da korisniku Rječnika pomogne da se što učinkovitije može njime služiti. Tako je križićem * označio korijene glagola koji se u Bibliji u tom obliku ne koriste, nego služe i u Bibliji i u suvremenom hebrejskom jeziku za tvorbu novih riječi. Zvijezdicom ° označuje pojedine riječi koje imaju svoje sinonime u imenskom odnosno zemljopisnom dijelu Rječnika. Kratica ' ukazuje, pretežno u imenskom dijelu, da dotično ime ima u Bibliji nekoliko hebrejskih oblika pisanja, na što treba pripaziti.

Konačno, studenti hebrejskog jezika, marljivi čitatelji Biblije u izvornom hebrejskom jeziku i mnogi drugi zainteresirani imaju izvrsno pomagalo u svojim rukama. Sasvim je razumljivo da u takvom pionirskom djelu kao što je ovaj HHR ima i pogrešaka. Njih će trebati ispraviti u narednom izdanju.

Adalbert Rebić

LEO SCHEFFCZYK, *Aspekte der Kirche in der Krise. Um die Entscheidung für das authentische Konzil*, Johannes v. Bökmann, 1993., 192 stranice. Talijanski prijevod: *La Chiesa. Aspetti della crisi postconciliare e corretta interpretazione del Vaticano II*, Jaca-Book, Como, 1988., 183 stranice.

Pisac želi ovom knjigom prije svega pokazati kontinuitet nauke Drugoga vatikanskog koncila s ekleziološkom naukom proteklih crkvenih epoha. Potom konstatira različnost između koncilskih prijedloga obnove Crkve i onoga što se poslije Koncila zbivalo. Upozorava na jednostrano, selektivno i pogrešno tumačenje koncilskih dokumenata. Svojom monografijom Scheffczyk nas želi privesti pravom shvaćanju Crkve kakvo je sadržano u objavi. Temeljna otajstva Crkve raspravlja sintetski, globalno i znanstveno utemeljeno.

U *predgovoru* ističe današnju problematičnu situaciju Crkve, iznad svega nekritično usklađivanje kršćanstva s duhom vremena, u okviru post-modernog iracionalizma. Pisac želi nauku o Crkvi smjestiti u okvir istinske, autentične i iznadvremenske objave. Ističe kontinuitet nepromijenjenog nauka o Crkvi kroz stoljeća. Prelistava i iščitava sve dokumente Drugoga vatican-

skog koncila i suočava se s velikim ekleziološkim pitanjima današnjice.

U 1. poglavlju Scheffczyk polazi od suvremene crkvene krize, krize svijesti i identiteta Crkve. Pokušava riješiti krizna pitanja stavljajući ih stalno u okvir nauke Drugoga vatikanskog koncila koja predstavlja s jedne strane napredak, a s druge kontinuitet i vjernost crkvenoj tradiciji. Ona je sinteza staroga i novoga. Upozorava na selektivno shvaćanje Crkve danas: mnogi prihvaćaju od nauka o Crkvi ono što im odgovara a odbacuju ono što im ne prija.

U 2. poglavlju obrađuje nauku o Crkvi kao sakramentu Isusa Krista, to jest poseže za kristološkim utemeljenjem Crkve. Prikazuje Crkvu kao otajstveno tijelo Kristovo, najjasniju novozavjetnu metaforu o Crkvi. Takvo iskonsko razmatranje o Crkvi može danas vjernike sačuvati od stanovitog »ekleziološkog monofizitizma«.

Suvremenu opasnost »monofizitizma« glede shvaćanja Crkve razrađuje pisac u 3. poglavlju: »Krist i Crkva: istovjetnost u različitosti.« Razlaže podrijetlo Crkve kako ju je zamislio Isus Krist. Raščlanjuje judaističku pozadinu prve Crkve i povijesnu pozadinu Isusa iz Nazareta. Tu se snažno oslanja na biblijska izlaganja prof. R. Schnackenburga. Vrlo temeljito i energično Scheffczykovo zalaganje »za stvar« koji puta izgleda i riskantno kao što mu zamjeravaju neki kritičari.

U 4. poglavlju raspravlja o »Crkvi i Duhu Svetome«, o ulozi Duha Svetoga u spasenjskom djelu Kristovu, snažno i vrlo pažljivo ističući vezu između kristologije i pneumatologije. Crkva je plod jedinstva i Krista i Duha Svetoga. Crkva od Duha Svetoga dobiva svoj nadnaravni izgled, živahnost i životvornost, svoju duhovnu snagu i svetost. Krist je počelo opstojnosti Crkve, njezine prepoznatljivosti i sakramentalnosti, povijesnosti i kontinuu-